

STOCKHOLM ALKOHOLENS SAMHÄLLSKONSEKVENSER

OM STUDIEN

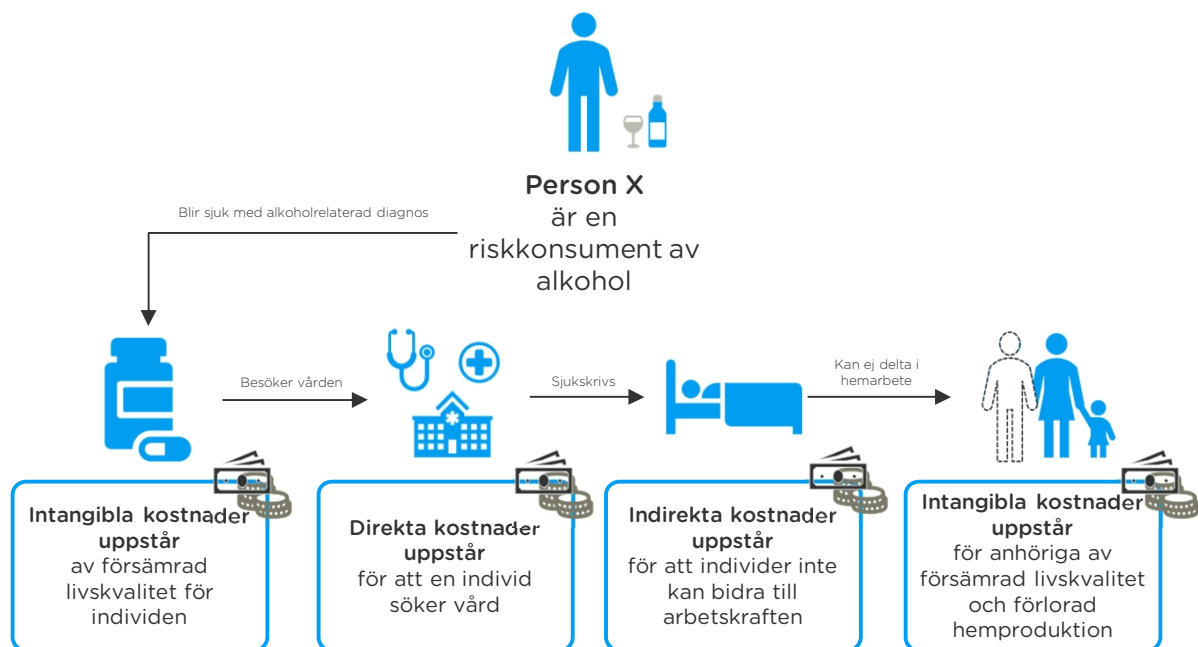
Ramboll har på uppdrag av Systembolaget genomfört en studie av alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå. I följande rapport redovisar vi vår kartläggning av alkoholens samhällskostnader och samhällsnyttor under 2017 för Stockholm. Studien syftar till att öka förståelsen för alkoholens samhällskonsekvenser inom en region och identifiera hur konsekvenserna skiljer sig mellan olika regioner.

Eftersom alkoholens konsekvenser är spridda över många delar av samhället har vi kartlagt de områden som har kostnader och nyttor till följd av alkohol i Stockholm.

Vi har räknat på alkoholens:

- kostnader för sjukdomar, skador och missbruk inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- kostnader för produktionsbortfall, till exempel till följd av sjukfrånvaro och förtida dödsfall
- kostnader till följd av brottslighet
- inverkan på människors livskvalitet
- ekonomiska spridningseffekter för företag och arbetstillfällen

Figur 1. Exempel på hur alkoholkonsumtion innebär samhällsekonomiska kostnader överallt i samhället

ALKOHOLENS REGIONALA KONSEKVENSER ANALYSERAS PÅ DJUPET

Det saknas tidigare studier om alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå, vilket gör följande rapport unik. Många regioner och länsstyrelser följer alkoholkonsumtionen i sitt län, men saknar en bild över vilka kostnader alkoholkonsumtionen medför. Regionerna följer vanligtvis den alkoholrelaterade sjukdomsbördan genom indikatorn *Alkoholindex* som Socialstyrelsen årligen sammanställer. Såväl regioner som länsstyrelser använder Alkoholindex för att följa utvecklingen av folkhälsan i regionen. Men indexet fångar enbart de sjukdomar som enbart uppstår av alkoholkonsumtion. Flera diagnoser som delvis beror på alkoholkonsumtion ingår inte, till exempel flera cancerdiagnoser. Detta resulterar i att kostnaderna underskattas systematiskt.

I denna studie kan vi ge en bild av hela sjukdomsbilden och kostnaderna. Ett exempel på det är att vi inkluderar samtliga diagnoser som i olika grad har att göra med alkoholkonsumtionen, vilket inte är vanligt i andra studier.

ALKOHOLKONSUMTION I STOCKHOLM

Invånare i Stockholm konsumerar i genomsnitt 9,95 liter alkohol per person och år (2017). Det innebär att alkoholkonsumtionen i regionen är högst i landet. Invånare i Sverige konsumerar i genomsnitt 9,04 liter alkohol per år. Även antalet dryckestillfällen är fler i Stockholm än i övriga landet. Under 2017 var antalet dryckestillfällen 19 procent fler än i riket i genomsnitt. Intensivkonsumtionen, det vill säga andelen individer som uppger att de konsumerat fler än fem glas vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, är också högre än rikssnittet. I Stockholm uppger 30 procent att de intensivkonsumerat vilket kan jämföras med rikssnittet på 27 procent.

9,95
liter per invånare

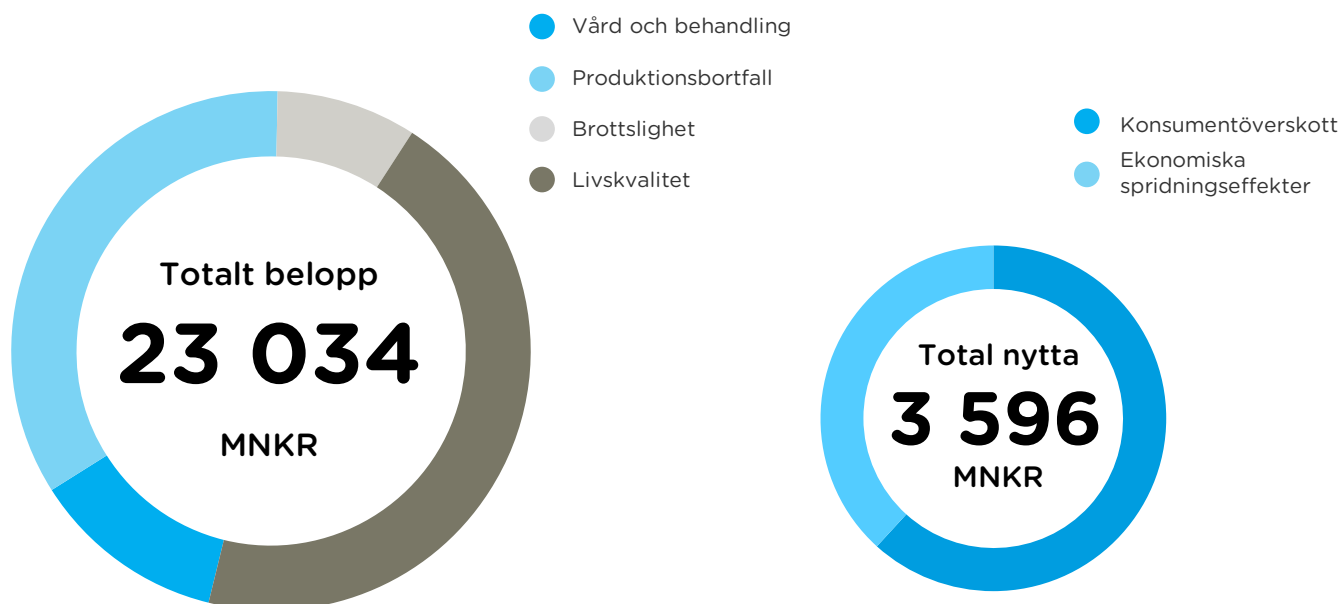

30 %
drack mer än 5 glas
de senaste 30 dagarna

Av invånarna i Stockholm har 15 procent av männen och tolv procent av kvinnorna en riskfylld alkoholkonsumtion. Det innebär att regionen har högst andel invånare med riskfylld konsumtion i landet. Andelen är tolv procent högre för män och 34 procent högre för kvinnor än genomsnittet. I Stockholm uppger 15 procent av invånarna att de inte dricker alkohol, vilket går att jämföra med rikssnittet 16 procent.

Den höga alkoholkonsumtionen i regionen kan förklaras av den höga tillgången till alkohol. Stockholm stad är befolkningsstätt, där är antal dryckestillfällen och årskonsumtion i regel är högre än i andra städer.

De totala kostnaderna uppgår till 23 034 miljoner kronor. Nyttorna uppgår till 3 596 miljoner kronor. Kostnaden per capita motsvarar 9 980 kronor, vilket är i linje med rikssnittet. Nyttorna uppgår i sin tur till 1 503 kronor per capita.

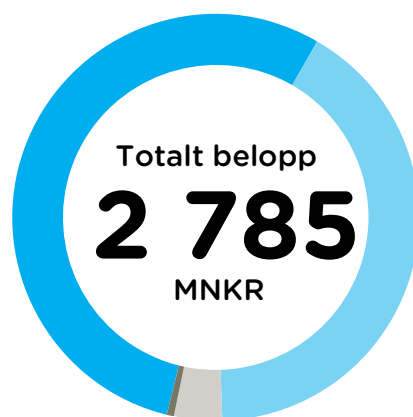
KOSTNADER

Vård och behandling

Kostnader för vård och behandling motsvarar de resurser som läggs på behandling av individer med alkoholrelaterade diagnoser. Kostnaderna uppstår framför allt i primärvården, öppenvården, slutenvården och socialtjänsten. Vi räknar även på kostnader för företagshälsovård, forskning och förebyggande arbete inom alkoholområdet.

De samlade alkoholrelaterade kostnaderna för vård och behandling i Stockholm uppgår till 2 785 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 1 207 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna per capita är fem procent lägre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna förekommer i socialtjänsten, vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som utmärker Stockholm är att en relativt stor andel av kostnaderna per capita inom hälso- och sjukvården beror på diagnoser som helt och hållet beror på alkoholkonsumtion (direkt alkoholrelaterade diagnoser).

Säkerhet i beräkning

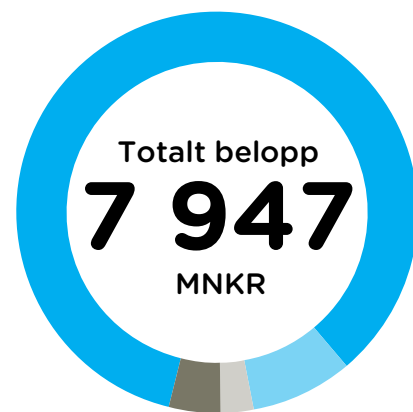

Produktionsbortfall

De resurser samhället inte kan använda till följd av alkoholkonsumtion blir en kostnad och den kallar vi för produktionsbortfall. Produktionsbortfall består av nedsatt produktionsförmåga på jobbet till följd av bakfylla (sjuknärvaro), samt sjukfrånvaro på grund av att någon är sjukskriven eller dör i förtid av en alkoholrelaterad diagnos. I våra beräkningar ingår även produktionsbortfall för klienter inom kriminalvården som avtjänar fängelsestraff där alkohol på något sätt har haft med brottet att göra.

De samlade kostnaderna för produktionsbortfall i Stockholm uppgår till 7 947 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 3 443 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är sex procent lägre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Att kostnaderna för produktionsbortfall är lägre per invånare i Stockholm jämfört med riksgenomsnittet beror på att det skett färre förtida dödsfall per invånare i Stockholm än i andra regioner. Detta medför i sin tur att kostnaderna för produktionsbortfallet från förtida dödsfall blir lägre.

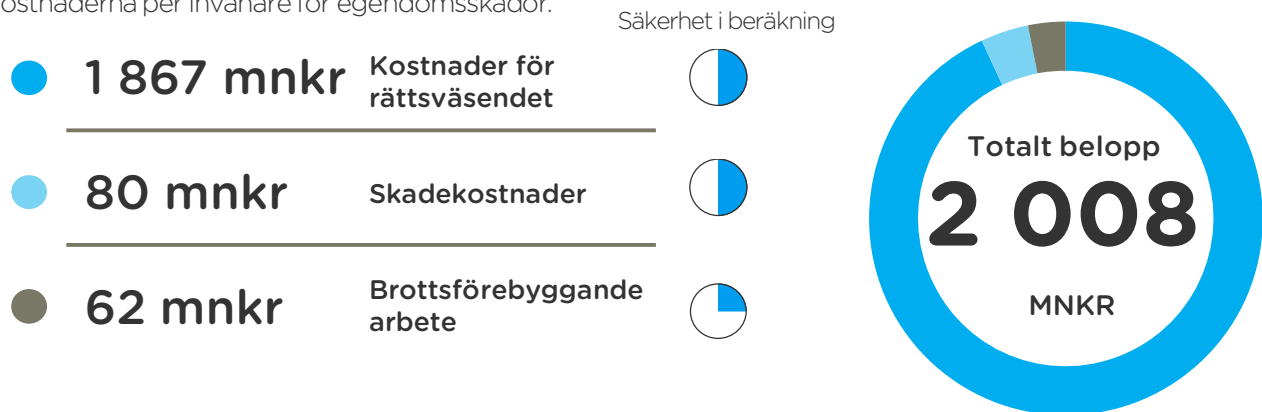
Säkerhet i beräkning

KOSTNADER

Brottslighet

De kostnader som uppkommer till följd av alkoholrelaterad brottslighet uppstår både innan och efter ett alkoholrelaterat brott har begåtts. Vi har fångat upp de många led där kostnader uppstår genom att i beräkningarna inkludera både brottsförebyggande arbete, egendomskostnader och rättsväsendets kostnader. De samlade kostnaderna för alkoholrelaterad brottslighet i Stockholm är 1 096 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 870 kronor per invånare i regionen. Detta är 23 procent högre än rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna består av kostnader för rättsväsende, vilket stämmer överens med övriga regioner. Det som särskilt utmärker kostnaderna för alkoholrelaterad brottslighet i Stockholm är de höga kostnaderna per invånare för egendomsskador.

Livskvalitet

Utöver direkta och indirekta kostnader uppstår även intangibla kostnader eller konsekvenser av alkoholkonsumtion. Intangibla kostnader har ingen direkt koppling till resurser, utan är värden på negativa konsekvenser som till exempel smärta och oro. Det gäller exempelvis lidande eller smärta som uppstår av sin egen eller en närståendes konsumtion av alkohol, för den som blir eller riskerar att bli utsatt för alkoholrelaterade brott, samt förlorad livskvalitet av förtida dödsfall.

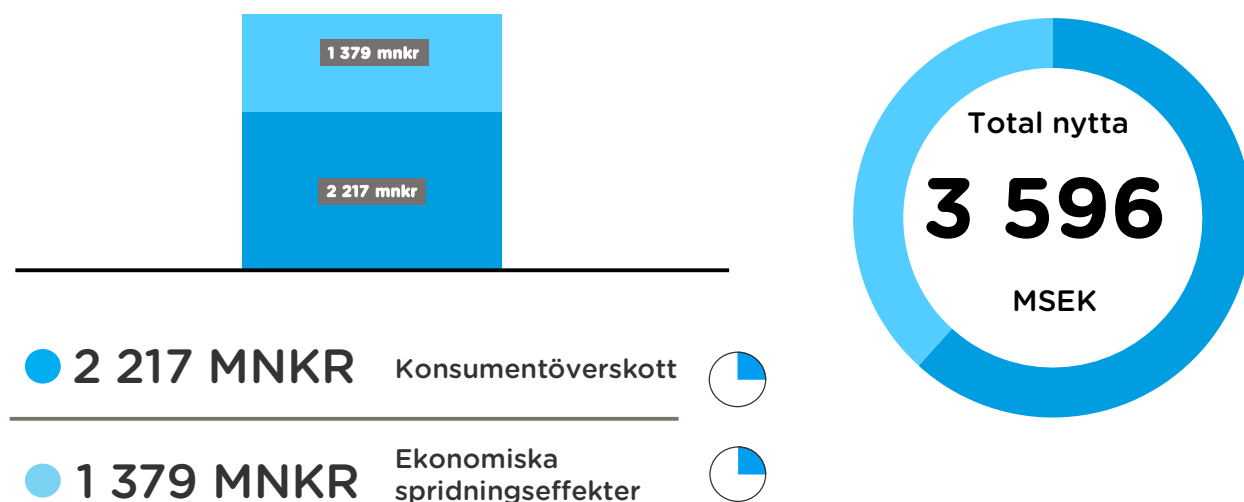
Vi uppskattar de samlade intangibla kostnaderna till följd av förlorad livskvalitet i Stockholm till 10 293 miljoner kronor (2017). Det motsvarar 4 460 kronor per invånare i regionen. Detta är tre procent över rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för försämrad livskvalitet bland alkoholkonsumenter. Stockholm har den högsta regionala kostnaden per invånare för försämrad livskvalitet av alkoholkonsumtion, då andelen riskkonsumenter är hög.

NYTTOR

Alkoholens nyttor delas upp i två huvudsakliga kategorier: ekonomiska spridningseffekter och konsumenternas upplevda nytta. De ekonomiska spridningseffekterna handlar i första hand om de fördelar som alkoholindustrin tillför samhällsekonomin i form av arbetstillfällen, produktionsvärde och handel. Konsumenternas upplevda nytta – som även kallas *konsumentsöverskott* – är konsumenternas subjektiva känsla av tillfredsställelse som uppstår när de dricker alkohol. Värderingen av alkoholens nytta görs under antagandet att alkoholkonsumtionen och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel.

Vi uppskattar att alkoholens samlade nyttoeffekter i Stockholm uppgår till cirka 3 596 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar cirka 1 503 kronor per invånare i regionen. Detta är nästan två gånger så stort som genomsnittet per invånare i Sverige. Majoriteten av nyttoeffekterna utgörs av konsumentöverskottet – det vill säga uppskattningen av konsumentens upplevda nytta – vilket också är fallet i andra regioner. Det som särskilt utmärker nyttoeffekterna i Stockholm är relativt höga ekonomiska spridningseffekter kopplade till de alkoholrelaterade näringarna. Med andra ord är de alkoholrelaterade näringarna som samlad sektor något viktigare för Stockholms ekonomi än vad de är i många andra regioner.

SÄRSKILT OM REGIONENS ARBETE

Arbetet på Riddargatan 1 positivt för kunskapsläget och ANDTS-arbetets förutsättningar

En företrädare från Region Stockholm beskriver att förutsättningarna för det ANDTS-förebyggande arbetet förbättrats under de senaste åren. Förbättringarna kan härledas till arbetet som görs på Beroendecentrum Alkohol och hälsa Riddargatan 1 i Stockholm. Utöver att erbjuda vård och behandling så bedriver beroendecentrumet även forskning och utbildning på området, vilket beskrivs ha positiva effekter på kunskapsläget inom regionen. Beroendecentrumet har också tagit fram en modell som används inom primärvården och som gör det möjligt att fånga upp riskbruk i tidiga skeenden.

Företrädaren för Region Stockholm anser att de på regional nivå har bra kunskap om hälsoläget bland invånarna. Med detta som grund har regionen börjat allokera resurser utifrån exempelvis socioekonomiska och diagnosbaserade faktorer, för att effektivisera det ANDTS-förebyggande arbetet som sker inom primärvården.

Unga får svara på frågor om ANDTS i en enkät

Vartannat år genomförs undersökningen "Stockholmsenkäten" som riktar sig till elever i grundskolans årskurs 9 och gymnasiets år 2. I enkäten får regionens ungdomar bland annat svara på frågor som handlar om alkohol, tobak- och drogvanor, psykisk och fysisk hälsa, samt skola och fritid. Syftet med undersökningen är att inhämta kunskap och kartlägga den unga befolkningen. Resultaten kan ligga till grund för planering och beslut om förebyggande insatser, utvecklingsarbete och forskning, samt användas för att mobilisera såväl skolpersonal som elever och föräldrar i förbyggande arbete. Stockholms stad har tagit fram enkäten och undersökningen genomförs även i majoriteten av länets övriga kommuner.

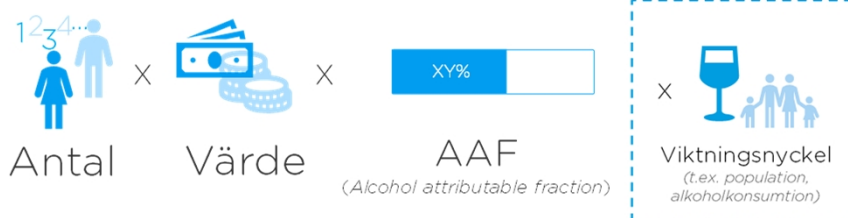
Länsstyrelsen Stockholm. *ANDTS - förebyggande arbete*. <https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/samhalle/social-hallbarhet/andts/andts---forebyggande-arbete.html>
Bildkälla: unsplash.com

MER OM STUDIEN

Den här studien tar sin utgångspunkt i Rambolls studie från 2019, Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser, som är den senaste studien som har uppskattat alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på nationell nivå. Vi har utgått till stor del från samma data och statistik som i Rambolls studie från 2019, men fördelat dem på respektive region

Så här har vi räknat

Vi har i huvudsak använt oss av metoden cost-of-illness, COI, i våra beräkningar. Syftet med metoden är att identifiera skadliga effekter av alkoholkonsumtion, kvantifiera dem och ge dem ett värde i kronor och ören. I vår studie har vi även tagit hänsyn till positiva effekter på liknande sätt, exempelvis genom att ta hänsyn till arbetstillfällen inom näringar som säljer alkohol och relaterade varor. De ekonomiska spridningseffekterna av alkoholkonsumtion har beräknats genom input-output-analys. Individens nytta från konsumtion har vi värderat genom välfärdsanalys.

Vi har huvudsakligen baserat våra beräkningar på tre parametrar: antal, värde och AAF. AAF står för *Alcohol attributable fraction* och anger andelen av konsekvenserna som är alkoholrelaterade.

För att beräkna de regionala konsekvenserna har vi använt oss av regionala siffror t.ex. *antal*/ sjukdomsfall, brott eller dödsfall. Men vi har också använt *värdet* av kostnaderna t.ex. kostnaden för ett vårdtillfälle i en region. I de fall regional uppdelning i data saknas har vi använt oss av olika parametrar för att vikta det nationella resultatet.

Det finns osäkerheter i beräkningarna

Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar alkoholens samlade konsekvenser. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det som vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla kostnader respektive nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

